

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Prooemivm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

S. GREGORII PAPÆ IN LIBRUM PRIMVM REGVM,

Qui & Samuelis dicitur, variarum expositionum Libri sex.

PROOEMIUM.

ROST Moysi, & Jesu Nave libros, & A
Judicium, octavus. sive nonus in cano-
ne sanctorum scripturarum, primus li-
ber Regum ostenditur. Qui profectò
liber, sicut & pleraque volumina sacri
eloquij, quod à sanctæ Ecclesiæ doctoribus nondum
sit expositus, nonnulli simpliciores hunc non esse
mysticum arbitrantur, & eò sublimiora per spiritum
nulla dicere, quò planiora per litteram videtur enar-
rare. Sed si ea, quæ in aliis explanationum libris do-
ctores sancti locuti sunt, legerent, hujus quoque
historiæ quàm sit immensa profunditas, invenirent.
Nam plerumque in illorum expositionibus, quod
hic planum per litteram dicitur, valde esse arduum
per spiritalem intelligentiam declaratur: & apertè
insinuant, quia longè sublimius de sacra historia in-
telligunt, quàm in ejus superficie foris legunt. Pla-
num namque est, quòd Helcana vir Ephrathæus,
uxores duas habuisse describitur: quòd Heli sacer-
dos, dum à censura correctionis filiorum affectione
dissolvitur, de sella cadit, & fracta cervice interit:
quòd rex Saül obedire Deo in Amalechitarum de-
molitione noluit, sed non multò post & vitam & re-
gnum amisit. Sed hæc nimirum plana, sicut placet
simplicioribus, doctores sancti, ut digna sublimitate
perciperent, eorum intellectum non in simplicitate
quaesierunt litteræ, sed in volatu allegoriæ. Hinc
est enim, quòd cum sanctus Augustinus duas Hel-
canæ uxores per historiam legeret, in planitie le-
ctionis spiritalem altitudinem intuens, synagogæ ty-
pum una, altera verò, quia figuram sanctæ Ecclesiæ
haberet, exposuit. Sanctus quoque Hieronymus
Heli sacerdotis & Saul mortem, non ad hoc solum
in sacra historia positam, ut inobedientes præpositos
eorum terreret pœna, sed etiam ut dum veterum &
transgressorum rectorum repulsio legitur, antiquæ
legis & sacerdotij interitus designetur. Sacra igitur
S. Greg. Tom. III.

*Vid. Be-
da eria
pro-
mum,
quod ad
hanc ip-
sam sen-
tentiam
refer-
tur.
1. Reg. 1.
1. Reg. 4.
1. Reg. 13
S. Aug. l.
17 de ci-
vit. Dei
cap. 4.
S. Hier.
advers.
Pelag. l.
1. c. 8. et
con. Ie-
rim. l. 1.
c. 20.*

Regum historia non idcirco spiritualibus sacramentis
vacua credenda est, quia à venerabilibus patribus se-
riatim non est exposita; sed eò altior & profundior,
quòd velut immensi vastitas fluminis, ex parte qua-
vis exigua hauriri exponendo potuit, & repletis eo-
rum vasis, suæ plenitudinis impetu quotidie im-
plendis aliis decurrit. Dum ergo quædam hujus sa-
cræ historiæ ad robur suorum operum tollerent,
plenitudinem verò illius in suæ sublimitatis secreto
indiscussam præterirent, quid aliud agere visi sunt,
quàm de immenso amne aliquid capere, quod fi-
cientibus fidelium mentibus propinarent: Quorum
profectò morem nos quoque in præsentem opere sequi-
mur, qui ad ingentem hanc historiam gratiâ aperien-
dæ intelligentiæ ejus accedimus, cujus tamen uni-
versitatem exponendam suscipere non audemus:
hoc videlicet à præfatis venerabilibus patribus di-
stantes, quia non sparsim, & de diversis locis eligi-
mus quod exposituri sumus, cum illi non ex ordine
aliquam sacra hujus historiæ partem, sed sparsim
testimonia quædam suscipere, quæ ad eruditionem
fidelium exponere habuissent. Dei ergo omnipoten-
tis adjutorio confisi, à principio voluminis usque ad
David regis unctionem explanare proponimus: ut
brevis isto, quod cernitur, experiri possimus, si ultra
progredi exponendo debeamus. Plerique etenim
dum immoderata proponunt, executores propositi
sui fieri numquam possunt: maximè cum tractator
sacri eloquij morem gerat viri in alta specula consi-
stentis: scriptura verò sacra silvæ vastioris similitudi-
nem. Qui profectò vir in alto situs, etsi acuta visio-
ne nemoris vastitatem considerat, tamen dum sum-
ma montium, dum extrema collium, dum arborum
cella, in quadam æqualitate sibi convenientia
respicit, quàm magna valles, quàm distentæ plani-
ties in medio lateant, non attendit. Sed si perambu-
lare, quod ei breve videtur, cœperit, repente co-
A

S.
GREGO-
RII
I
Tom. 3

gnoscit, quia qui se totum vidisse putaverat, valde plura remanserant, quæ non viderat. Unde & sæpe immoderatus viator decipitur, ut tantò periculosius iter expleat; quantò & cum in via, expleto die, noctis error intercipit, qui velut in parvi itineris spatio nec diei partem se explere cogitavit. Sic sic nimirum, dum sacræ historiæ intellectum in quadam sensuum ejus summitate consideramus, omnipotentis Dei gratia, velut altos opacioris silvæ vertices de quadam sublimitate attendimus. Sed quia dum iidem sensus subtilius considerari & proferri cœperint, alios se multipliciores gignunt, velut in superficie, ut videtur, totius inspecti nemoris: at vallium concava, & distanti Matini latent spacia, quæ non videntur. Tutius ergo gradimur, si sic metimur ea quæ cernimus, ut etiam ea quæ procedendo visuri sumus, percurrenda esse cogitemus. Itaque dum ingentis historiæ parvam partem explanare proponimus, pro modulo imbecillitatis nostræ cursum itineris in vicinio terminamus: tam videlicet ingenij tenuitate diffisi, quàm sacri voluminis profunditate perterriti. Sed & primùm non tam instituire, quàm obsecrare lectorem censui, ut inanitate expositionis meæ pondus sacræ historiæ nequaquam penset: quia divina eloquia ex mensura tractatorum numquam æstimanda sunt. Nam nec idcirco sunt vilipendenda, quia non subtiliter considerantur: nec celsa & venerabilia ideo, quia facundè & subtiliter exponuntur. Alia quippe virtus est, quæ apud sæculi sapientes tanta habetur, quantum eam extollere possunt præclara ingenia. Sacra verò scriptura, quia divinitus inspirata est, tantò sublimius etiam præclara hominum ingenia superat, quantò ipsi præclari homines Deo inferiores sunt, & nihil in illa spiritali sublimitate conspiciunt, nisi quod eis ipsius divinæ dignationis bonitate revelatur. Nemo igitur in ejus scientia ita perfectus est, ut proficere ultra non possit: quia inferior est omnis profectus hominis divinitatis altitudine eam inspirantis. Unde & per Psalmistam de Domino dicitur: *Qui tegit aquis superiora ejus.* Si enim aquarum appellatione illæ supernæ designantur profundæ intelligentiæ Angelorum: dum sacri eloquij altitudinem Deus in aquis tegere dicitur, constat nimirum, quia homo semper illa sit inferior, cui solam ejus inferiora revelantur. Hinc etiam per Moysen præcipitur, ut agni residuum igne comburatur: quia videlicet scripturæ sacræ, quæ ad cognoscendum Redemptorem sunt editæ, pro sublimitatis suæ dignitate venerandæ tunc etiam sunt, cum non intelliguntur. Itaque etsi nihil pensatur, quod à me dicitur; nihilominus pensandum est, quia hæc sacra scriptura, quæ à me indignè exponitur, ei, cui omnipotens Deus secreta aperite voluerit, bona & sublimia multa dicit. Scriptura etenim sacra tam mirabiliter ab omnipotente Deo condita est, ut etsi multiplieiter videatur exposita, non defunt tamen ei secreta, quibus servet occulta: quia fere numquam sic exponitur, ut ei non plura remaneant, quæ quotidie exponantur. Quæ profectò ejus incomprehensibilitate omnipotens Deus humanæ mutabilitati magna dispensatione consuluit: nam, ut vilescere nota non possit, sic mirè disposita est, ut cognita nesciatur: & eò legatur gratus, quò quotidie discitur: ac dum semper recentia intimat, suavius oblectet. Historia ergo Regum, quia eò spiritu condita, quo & cetera scripturæ sacræ volumina cognoscuntur, non debet credi eis esse minor sacramentis, quibus non est inferior titulo auctoritatis. Nam omnes scriptores ejus Propheta fuisse referuntur: qui cum historica narrant, spiritualia signant: exteriora loquuntur, & intima innunt: terrena proponunt, ut cælestia exequantur. Unde & hic liber primus & secundus ejusdem historiæ, ad hoc prophetæ Samuël adscribitur, ut ex auctoris titulo sentiat historia, quam scribit, non tam historia,

quàm prophetia: simplex veraque littera, sed altanimis, & multiplicitate occultorum sensuum profunda. Nos autem de tanto ejus pondere pro modo pusillitatis nostræ affumimus ferenda, quæ possimus. Nam cum suavis sit in superficie litteræ, altior in typis allegoriæ, moribus instruendis utilis, lucida in exemplis exhibendis, in locis tamén singulis & historica asserere, & typica proferre, & conferre moralia, & proponere exempla refugio: quamquam alia sub uno intellectu, adjuvante Domino, sim expositurus, alia verò sub pluribus. Maximè cum his temporibus scribendi operam dare censuerim, in quibus dum cordibus quorundam Ecclesiasticorum virorum vetus sollicitudo mundanæ intentionis immergitur, nova scribendi studia, eò esse superflua judicant, quò & doctorum venerabilium abundare vetera non ignorant. Qui nimirum ratione convincendi essent, nisi signum calumniæ; exposita fronte, prætenderent. Nam qui nova velut nova contemunt; illa quæ probant vetera, curarum secularium saturitate fastidiunt. Quos sanè plures sub unius denotatione scriptura exponit, dicens: *Ani-Prov. ma saturata calcabit favum.* Favus quippe mel novum continet. Quasi ergo dicat: Dum terrenarum rerum cura immoderatus pascitur, in ea quæ valde placere solet, recenti scripturarum dulcedine non latatur. Sed quia hujus sacræ historiæ commenta veterum nulla reperiunt, rectius agunt, si opus nostri laboris ea charitate, qua ad utilitatem parvulorum sanctæ Ecclesiæ impenditur, amplectantur, & pro reprehensionum molestia; nobis in tanta scripturæ profunditate velut altissimo pelago laborantibus, præsidia orationum ferant. Hinc nimirum nostri sudoris fructum suum faciunt: quia dum ex benignitate diligunt, ad æternæ remunerationis sibi cumulum vertunt, & quòd tantis temporibus tam clausa & inexpressa scriptura ad communem intelligentiam ducitur, & quòd parvuli sanctæ Ecclesiæ dum in veteris scripturæ tegminibus novæ religionis splendorem suscipiunt, in profectu suæ devotionis adjuvantur. Sed quia in diversis sanctorum Patrum operibus, diversa hujus historiæ testimonia inveniuntur exposita, notare lector debet: quia aliquando eorum sensus tractando subsequor, aliquando autem enodare historiam aliter insudo; ut & opus, quod spe divinæ inspirationis aggredior, & antiquorum patrum auctoritate sit validum, & lectori nequaquam fastidiosum: dum inter ea, quæ novit vetera, ea etiam ei quæ non novit, nova repræsentat. Ad quam profectò sententiarum pronuntiationem aliquando ex necessitate ducor: quia & patres venerabiles si seriatim cuncta exponerent quæ ex parte tetigerunt, eam seriem locutionis, quam tenere visi sunt, observare nequaquam potuissent. Dum igitur sanctorum patrum intellectus prætereo, necessitate aliquando, aliquando commoditate utor: quia & fastidium lectori amoveo, & dum totum seriatim discatio, multa ex mediis contra me veniunt, quæ illorum sequi sententias non permittunt. In quo sanè opere lectorum flagito, ut non verba ex eloquentium oratorum sanctæ Ecclesiæ comparatione consideret, sed sententiarum intellectus ex Ecclesiasticæ disciplinæ rationibus penset: quia etsi juxta Dei prohibitionem in ejus domo nemus plantare nescio; regulam tamen, qua sancta scriptura fideliter exponitur, in nullo derelinquo. Sed & ubi minus placet, quod peritus lector invenerit, consideret quòd dum spiritalium historiam & altis sensibus profundam, velut magni pelagi procellas nauta peregrinarius aggredior, reprehensibile valde non est, si gubernaculum dicendi pulchrè non ducitur, cum spumantes undarum vertices irruunt, qui peritissimum regimen sæpe solvere clavum cogunt. Sic sic nimirum, nec silvosa colere devotus arator ingreditur, rectas sulcorum disponit lineas, si ea prius re-

2. Tim.
1. d

Ps. 103.

Exo. 12.

S. Aug. 1.
4. de doctr. Ch.
1. cap. 1.
Deu.
15. d

ducto vomere sapius non rescindat: quia artem facilitas nulla sequitur, sic eandem arandi peritiam consuetudo culturæ præire nulla videatur. Verùm nec plantitiem historiæ quis hac æstimatione consideret; quia plerumque tantò difficiliùs ad spiritalium sensuum secreta pertingimus, quantò in littera planiori secretorum aditum situm longiùs videmus: & eò ejus tangere summa non possumus, quò gradus est inferior, unde tangere summa cogitamus. Quid enim est intellectus divinitatis, nisi ineffabilis quædam summa celsitudinis? Et quia omnipotens Deus per scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra scriptura, nisi gradus quidam, qui conscenditur ut illa sublimitas contingatur? Quoties ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud, nisi quia talem gradum illa sublimitas habet, à quo fa-

A cilè contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam in planioris historiæ explanatione lector inspexerit, tantò benigniùs dare veniam poterit, quantò rationabiliùs agnoscit, quia dum à plano quod cernitur, ad illa sublimia ultra non tendimus, facilè vacillamus. Priora igitur voluminis, quia tam sanctæ Ecclesiæ sacramenta continent, quàm mores electi hominis demonstrant, positi in studio bonæ conversationis, sub utroque intellectu sigillatim edissero: ut cum in actibus veterum, novæ fidei rationes agnoscimus, in eis etiam conversationis nostræ ædificationem capiamus. Sed & quia in salute fidelium fides operibus prior est, typicam significationem, velut solidum fundamentum, præmittimus, cui totius suscepti operis fabrica in morali, vel historica expositione imponatur, vel subsequatur.

S. GREGORII

PAPÆ

LIBER PRIMVS

Expositionum in librum primum Regum.

CAPVT PRIMVM.

Fuit vir unus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph Ephraethus.

C nomen ejus. Hunc beatus Petrus Apostolus Judæis prædicans, dicit: *Iesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis: hunc præfinito consilio, & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, intermisisti.* Hinc eidem Redemptori in via colloquens Cleophas, ait: *De Iesu Nazareno, qui fuit Propheta, potens in opere & sermone.* Vir etenim fuit, qui & in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, & in inferno, moriens, alligavit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, resurgens nobis aditum referavit eternitatis, magnitudinem virtutis suæ non solum vivendo monstravit nobis, sed etiam moriendo, & resurgendo. Quia ergo Redemptor noster per humanitatem, quam assumpsit, magnæ virtutis opera egisse cognoscitur, rectè is, qui eum typo significat, vir fuisse perhibetur. Sed quærendum est, cur dicatur vir unus. Nam si unitas hæc referatur ad numerum, superfluum videtur: unusquisque enim unus, & non duo, est. Et sanctus Samuel, à quo ista scribuntur, contra morem scriptorum sanctæ Ecclesiæ frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius voluminis, cum beati Job vitam ad exemplum fidelium duceret, sic exorsus est: *Vir erat in terra Hus, nomine Job.* Evangelista etiam Lucas, cum in principio sui Evangelij iusti sacerdotis præconia diceret, ait: *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias.* Nam nec ille ait: *Vir unus: nec Evangelista: Fuit sacerdos unus.* Quid est ergo quòd electus Propheta contra usum scriptorùm, scribendi tale cepit exordium? Sed quia non solum scriptor erat, sed etiam propheta, noverat de quo historia diceret: & qui per historiam dicebatur, noverat

Q UEM ergo vir iste nobis insinuat, nisi Dominum ac redemptorem nostrum, qui & in infirmitate nostræ carnis apparuit, & tamen eandem susceptæ naturæ infirmitatem vitæ remissionis blanditiis non subegit? Vir quippe à virtute nominatur: Homo autem in Paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem resistere non curavit. Fortis ergo conditus, sed hosti enerviter subjugatus, vir non fuit ex congressione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus est fortis, ut damnata humana natura, victori hosti prævalere non posset, si hanc ille non assumeret, qui supra homines extitisset. Factus est itaque præliator nosset, conditor noster. Sed utrum vir fuerit, noscitur, si ex ostensa virtute consideretur. Assumpsit nostram naturam, quæ dum in ipso vinceret, nobilitatem conditam repararet, & fieret in Redemptore infirma valida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma. Cui nimirum, dum jejunaret, in eremo tentator affuit, antiquæ victoriæ suæ tela reparavit, gule, elationis, ac superbiæ jacula intorsit, sed eum sibi per omnia resistentem reperit. Vir ergo claruit per victoriam, qui fortem jam victorem apostatam angelum superans, non ei potentiam suæ divinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc virum propheta Hieremias considerans, ait: *Femina circumdabit virum.* Hunc Zacharias monstrat, dicens: *Ecce vir, Oriens*

ALLEGORIE. Bed. in com. c. 1. Gen. 2. b. Idem in 1. 3. Mor. c. 6.

Mat. 4.

Hie. 31. d. Zach. 6. c.

S. Greg. Tom. III.

A ij

S. GREGORII
LIBER
I. Tom. 3